

Δίγλωσσοι μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα και η σχέση τους με την ελληνική γλώσσα και τους Έλληνες συμμαθητές τους

Γεωργία Ανδρέου, Επίκουρη Καθηγήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Ανδριάννα Κουμαρά, Φοιτήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Δέσποινα Καλλιγέρη, Φοιτήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Η υπόθεση των αλλοδαπών μαθητών δεν απασχόλησε ποτέ έντονα το εκπαιδευτικό μας σύστημα παρά μόνο μετά την έκρηξη του μεταναστευτικού ρεύματος στη χώρα μας. Μέχρι τότε η παρουσία των αλλοδαπών μαθητών ήταν μικρή με αποτέλεσμα να εντάσσονται στο ελληνικό σχολείο χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι δυσκολίες που ενδεχομένως να είχαν όσον αφορά την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας και γενικότερα την προσαρμογή τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Οι ομάδες αλλοδαπών μαθητών που εμφανίζονται συχνότερα στον ελλαδικό χώρο είναι:

- A) Οι Αλβανοί, που προσήλθαν στη χώρα μας μετά την κατάρρευση του πολιτικού τους συστήματος (83% των αλλοδαπών μαθητών).
- B) Οι κάτοικοι της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (8.5% των αλλοδαπών μαθητών).
- Γ) Υπόλοιποι Ευρωπαίοι (4.91% των αλλοδαπών μαθητών).
- Δ) Οι Ασιάτες (2.40% των αλλοδαπών μαθητών) (Νικολάου, 2000)

Οι αλλοδαποί μαθητές των παραπάνω ομάδων έχουν ως μητρική γλώσσα κάποια άλλη εκτός της Ελληνικής, ενώ στο σχολείο αναγκάζονται να χρησιμοποιούν την ελληνική, είναι δηλαδή δίγλωσσοι, εφόσον ο όρος *δίγλωσσία* (bilingualism) σημαίνει τη συνύπαρξη δύο (ή περισσότερων) διαφορετικών γλωσσών σε ατομικό ή κοινωνικό επίπεδο (Μήτσης, 2000).

Την ευθύνη για την εκπαίδευση αυτών των μαθητών έχει κατά κύριο λόγο η πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όπου και συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός των αλλοδαπών. Επίσης, εδώ συγκεντρώνεται το σύνολο των Τάξεων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τμημάτων που λειτουργούν στη χώρα μας (Νικολάου, 2000).

Θα περίμενε κανείς ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των δίγλωσσων μαθητών θα φοιτούσε σε σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης ή θα παρακολουθούσε επιπλέον Τάξεις Υποδοχής και Φροντιστηριακά Τμήματα προκειμένου να μάθουν γρήγορα τα ελληνικά και να ενταχθούν σύντομα στο κανονικό πρόγραμμα σπουδών του ελληνικού σχολείου. Κάτι τέτοιο, όμως, δε συμβαίνει αφού μόνο ένα μικρό ποσοστό εντάσσεται στις συγκεκριμένες δομές, όπως μας αποκαλύπτουν σχετικές έρευνες (Νικολάου, 2000).

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, στα πλαίσια του μαθήματος "Διδακτική της Νεοελληνικής ως ξένης γλώσσας" του Παιδαγωγικού Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, πραγματοποιήσαμε έρευνα στο 17^ο Δημοτικό Σχολείο Βόλου με θέμα τη σχέση των δίγλωσσων μαθητών με την ελληνική γλώσσα και το ελληνικό σχολείο.

Για την πραγματοποίησή της χρησιμοποιήσαμε τριών ειδών ερωτηματολόγια, ένα για τους δασκάλους, ένα για τους δίγλωσσους μαθητές και ένα για τους συμμαθητές τους. Στο συγκεκριμένο σχολείο βρέθηκαν 29 δίγλωσσοι μαθητές, εκ των οποίων οι 9 ήταν τσιγγάνοι που παρακολουθούσαν τμήμα Υποδοχής και τους οποίους συμπεριλάβαμε στους δίγλωσσους επειδή η μητρική τους γλώσσα είναι η Ρομ. Στο δάσκαλο καθώς και στα παιδιά αυτής της τάξης δόθηκαν ξεχωριστά ερωτηματολόγια, οι απαντήσεις των οποίων παρουσιάζονται ξεχωριστά. Οι υπόλοιποι 20 που συναντήσαμε κατάγονται από: Αλβανία, Β. Ήπειρο, Καζακστάν, Καναδά-Γερμανία, Γερμανία, Αλεξάνδρεια, Ιρλανδία. Συνολικά βρήκαμε 18 αγόρια και 11 κορίτσια.

Από τις απαντήσεις των δασκάλων στο ερωτηματολόγιο που τους δόθηκε προέκυψε ότι η πλειοψηφία των δασκάλων (86%) δεν έχει παρακολουθήσει μαθήματα ή σεμινάρια σχετικά με τη "Διδακτική της Νεοελληνικής ως ξένης γλώσσας". Πρόσφατες έρευνες σχετικά με την κατάρτιση των δασκάλων σε θέματα εκπαίδευσης των αλλοδαπών μαθητών έδειξαν ένα σημαντικό έλλειμμα τόσο στους ίδιους όσο και στους σχολικούς συμβούλους. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι μέχρι πρόσφατα στα Παιδαγωγικά Τμήματα και τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες καθώς και σε σεμινάρια επιμόρφωσης δε διδασκόνταν σχετικό μάθημα (Νικολάου, 2000). Επίσης, ένα μεγάλο ποσοστό των δασκάλων που ρωτήθηκαν στην έρευνά μας υποστηρίζει ότι η πλειοψηφία των διγλωσσών μαθητών (72%) δεν προετοιμάζεται καθημερινά για το σχολείο και έχει δυσκολίες κατά κύριο λόγο στη Γλώσσα και έπονται τα Μαθηματικά. Ειδικότερα, στη γλώσσα τα προβλήματα εντοπίζονται στη σύνταξη, την ορθογραφία και την παραγωγή γραπτού λόγου και λιγότερο στην προφορική έκφραση.

Από τις απαντήσεις του δασκάλου του τμήματος Υποδοχής στην Α' δημοτικού, προέκυψε ότι οι μισοί τσιγγάνοι μαθητές εργάζονται περιστασιακά και ότι στη πλειοψηφία τους (80%) απουσιάζουν κυρίως κατά την περίοδο πριν και μετά τα Χριστούγεννα και το Πάσχα. Οι επιδόσεις τους στα μαθήματα είναι ιδιαίτερα χαμηλές και κυρίως στο μάθημα της Γλώσσας, ενώ φαίνεται να έχουν καλύτερες επιδόσεις στα Μαθηματικά.

Από τις απαντήσεις των διγλωσσών μαθητών στο ερωτηματολόγιο που τους δόθηκε προέκυψε ότι στην πλειοψηφία τους (69%) έχουν παρακολουθήσει φροντιστηριακή τάξη και δηλώνουν ότι τους αρέσει το σχολείο και θέλουν να παραμείνουν στην Ελλάδα ενώ δεν φαίνεται να συνειδητοποιούν τα προβλήματα που παρουσιάζουν στο μάθημα της Γλώσσας, αφού δηλώνουν ότι δεν έχουν πρόβλημα με τα μαθήματα, αντίθετα απ' ότι δηλώνουν οι δάσκαλοί τους. Επίσης, δηλώνουν ότι στα διαλείμματα προτιμούν να κάνουν παρέα με όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως εθνικότητας, ενώ εκτός σχολείου με παιδιά που μιλάνε την ίδια γλώσσα. Ωστόσο όμως, κάποιοι διγλωσσοί μαθητές (35%) δηλώνουν ότι αντιμετωπίζουν προβλήματα με τους έλληνες συμμαθητές τους εξαιτίας της καταγωγής τους, οι οποίες όμως μπορεί να πηγάζουν από το ίδιο το διγλωσσο παιδί επειδή, όπως αναφέρεται σε άλλες σχετικές έρευνες (Νικολάου, 2000), μπορεί να ντρέπονται για το γεγονός ότι είναι διαφορετικοί, δηλαδή κατάγονται από άλλο τόπο και μιλάν άλλη γλώσσα. Οι προσδοκίες των γονέων σχετικά με το επάγγελμα των παιδιών τους συμφωνούν με αυτές των ίδιων των διγλωσσών μαθητών και περιλαμβάνουν επαγγέλματα που στην πλειοψηφία τους (71%) απαιτούν την εισαγωγή τους σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, όπως γιατρός, δάσκαλος ενώ υπάρχουν και κάποια άλλα που δεν την απαιτούν, όπως ταξιτζής, κομμώτρια.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που μας έδωσαν οι Τσιγγάνοι μαθητές της Α' δημοτικού, το αγαπημένο τους μάθημα είναι τα Μαθηματικά πράγμα που φαίνεται και από τις καλύτερες επιδόσεις που έχουν στο μάθημα αυτό, σύμφωνα με δηλώσεις του δασκάλου τους. Επίσης, δηλώνουν ότι στο σχολείο κάνουν παρέα με όλα τα παιδιά, ενώ εκτός σχολείου αποκλειστικά και μόνο με Τσιγγάνους. Οι προσδοκίες των γονέων τους για το μελλοντικό τους επάγγελμα δεν συμφωνούν με αυτές των ίδιων των παιδιών. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των Τσιγγανόπουλων οι γονείς τους θέλουν αυτά να ακολουθήσουν το επάγγελμά τους, που έχει να κάνει κυρίως με εμπόριο, ενώ αυτά δηλώνουν ότι θέλουν να ακολουθήσουν επαγγέλματα όπως αυτό του ταξιτζή, του αστυνομικού ή του τραγουδιστή.

Από τις απαντήσεις των συμμαθητών των διγλωσσών μαθητών προέκυψε ότι στην πλειοψηφία τους (83%) δεν ενοχλούνται από τη παρουσία των αλλοδαπών συμμαθητών τους στο σχολείο και δεν έχουν αντίρρηση να καθίσουν στο ίδιο θρανίο μαζί τους. Ακόμη δηλώνουν ότι είναι πρόθυμοι να τους βοηθούν όπου αυτοί δυσκολεύονται. Επίσης, δηλώνουν ότι κάνουν παρέα μαζί τους στα διαλείμματα ενώ εκτός σχολείου δεν κάνουν παρέα αλλά ότι δεν θα τους πείραζε να κάνουν. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, ο δάσκαλος δεν δίνει ιδιαίτερη προσοχή στους αλλοδαπούς αλλά συμπεριφέρεται απέναντί τους όπως και στα υπόλοιπα παιδιά.

Από την έρευνά μας προκύπτουν κάποια ευρήματα που μαρτυρούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αλλοδαποί μαθητές στην εκπαίδευσή τους στο ελληνικό σχολείο. Το κύριο βάρος για την εκπαίδευσή τους πέφτει στους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και συνεπώς ένα πρώτο βήμα αποτελεί η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πάνω στο φαινόμενο της διγλωσσίας

ως ατομικό και κοινωνικό γνώρισμα, στις θετικές συνέπειες της διγλωσσίας στη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού και γενικότερα στην έννοια της αλληλεξάρτησης των γλωσσών (Σκούρτου, 1997). Θα πρέπει δηλαδή οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί να γνωρίζουν ότι σύμφωνα με τη σύγχρονη ψυχο-γλωσσική έρευνα, η οργάνωση και εξέλιξη της γλωσσικής μάθησης δεν επηρεάζεται αρνητικά από την ταυτόχρονη εκμάθηση γλωσσών σε πρώιμη ηλικία και ότι το γεγονός της πρώιμης διγλωσσίας καθ'αυτό δεν δημιουργεί προβλήματα στην εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού (Baker, 1996).

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τις δυσκολίες των διγλωσσών στο μάθημα της Γλώσσας, οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να εφαρμόσουν τα ακόλουθα: Για τη βελτίωσή τους στην ορθογραφία θα μπορούσε ο κάθε μαθητής να δημιουργήσει ένα ατομικό λεξικό με τα λάθη του και να υπάρχει και ένα λεξικό με τα συχνότερα λάθη της τάξης. Η χρήση ετυμολογικής ανάλυσης των λέξεων και ασκήσεις με οικογένειες λέξεων βοηθούν επίσης στη βελτίωση της ορθογραφίας (Χαραλαμπάκης, 2001). Για τις δυσκολίες στην έκφραση προφορικού λόγου η δημιουργία πληροφοριακών κενών, η περιγραφή εικόνας και η συζήτηση κάποιου θέματος το οποίο έχει προετοιμαστεί στο σπίτι, θα βοηθούσαν να ξεπεραστούν. Για να βελτιωθούν οι διγλωσσοί στην ανάγνωση, οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να συστήσουν στην αρχή μεγαλόφωνη ανάγνωση και στη συνέχεια ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων στο σπίτι, στρατηγικές οι οποίες συντελούν και στη βελτίωση της παραγωγής γραπτού λόγου (Ανδρέου, 2002). Τέλος, η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς των διγλωσσών θεωρείται απαραίτητη για την ομαλή προσαρμογή τους στο ελληνικό σχολείο.

Βέβαια, η ατομική προσπάθεια μεμονωμένων εκπαιδευτικών δεν είναι αρκετή και η νέα πραγματικότητα απαιτεί προσπάθειες για μεθοδολογική και διδακτική ανανέωση του σχολείου καθώς και βελτίωση των υποδομών και του εξοπλισμού επειδή η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί πλέον μόνιμο φαινόμενο στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρέου, Γ. (2003). *Γλώσσα: Θεωρητική και Μεθοδολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Baker, C. (1996). *Foundations of Bilingualism and Bilingual Education*. Multilingual Matters: Clevedon.
- Νικολάου, Γ. (2000). *Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μήτσης, Ν.(2000). *Στοιχειώδεις αρχές και μέθοδοι της εφαρμοσμένης γλωσσολογίας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σκούρτου, Ε. (1997). *Θέματα διγλωσσίας και εκπαίδευσης*. Αθήνα:νήσος.
- Χαραλαμπάκης, Χ. (2001). *Ορθογραφικά προβλήματα της Νεοελληνικής*. Μέντορας, 4, 185-202.